

بررسی تأثیر هویت اجتماعی بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: شهر اردبیل)

مژگان مشفق^۱، احمد جهانی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۹/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۰/۱۷

صفحه: ۴۹-۳۳

چکیده

هویت اجتماعی، بخش مهمی از هویت فرد است که بسیار گسترده و دارای ابعاد مختلفی است. امنیت اجتماعی یکی از نیازهای ضروری حیات بشری است که بدون آن امکان فعالیت آزادانه انسان محدود می‌شود. احساس امنیت اجتماعی متأثر از عوامل متعددی است که هویت اجتماعی یکی از آنان است. هدف از مطالعه حاضر بررسی تأثیر هویت اجتماعی بر امنیت اجتماعی در شهر اردبیل است. این مطالعه از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه افراد بالای ۱۸ سال شهر اردبیل می‌باشند که با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۸۴ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد هویت اجتماعی که برگرفته از نظریه تاجفل است و متشکل از ۲۵ سؤال و پرسشنامه استاندارد ۳۰ سؤالی امنیت اجتماعی با طیف لیکرت استفاده شده است. در این پژوهش برای استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها از نرم‌افزار SPSS و از آزمون‌های پارامتریک پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج این مطالعه نشان داد که ابعاد هویت اجتماعی (هویت فردی، اعتماد بنیادین، گسترده روابط اجتماعی) بر امنیت اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

کلید واژه‌ها: هویت اجتماعی، امنیت اجتماعی، شهر اردبیل

^۱. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، رشته حقوق.

^۲. نویسنده مسئول: کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، مدرس دانشگاه پیام نور اردبیل،

ایمیل: Ahmad.jahani2010@yahoo.com، تلفن: ۰۹۳۵۲۴۲۴۶۶۰

مقدمه و بیان مسئله

بحث امنیت به عنوان یک بحث مهم در حیات اجتماعی انسان همواره مورد توجه بوده است، شاید به این دلیل که یکی از عمده ترین نیازهای بشری است. همه جوامع یک سری نیازهای اساسی دارند که معمولاً مشترک است مانند غذا، خوراک، امنیت، عشق و... مسلم است که امنیت اجتماعی هر جامعه یکی از نیازهای اساسی است. عموماً برای تبیین مفهوم نظری امنیت دو بعد متمایز ذکر می کنند اول بعد عینی آن است که با پارامترهای عینی محیطی و رفتاری ارزیابی می شود و دوم بعد ذهنی که بر اساس احساس امنیت از جمع درک می شود. هر دو بعد می توانند بر یکدیگر تأثیر مثبت یا منفی بگذارند؛ بنابراین لازم است که به این دو بعد باهم توجه کنیم تا امنیت عمومی ارتقا یابد (گزارش سازمان بهداشت جهانی ۱۹۹۸؛ به نقل از بمانیان، ۱۳۸۸).

امنیت و احساس ایمنی دو تفاوت عمده باهم دارند. امنیت یک مفهوم، بیرونی^۱ و عینی است و احساس امنیت یک مفهوم درونی^۲ و ذهنی است. امنیت در مفهوم عینی اندازه گیری فقدان تهدید علیه ارزش هاست و در مفهوم ذهنی آن فقدان احساس ترس از اینکه چنین ارزش هایی مورد حمله قرار خواهد گرفت (اسمعیلی، ۱۳۸۹). در اندیشه گیدنز، ضمیر نفس نیازمند حفظ امنیت وجودی خویش است این وضعیت روان شناختی است که هم ارز احساس (الفت و نزدیکی) با خود و جهان است و به تجربه سطوح پایین و قابل اداره ای از اضطراب مربوط می شود. امنیت وجودی به خصوص آن هنگام مورد تهدید قرار می گیرد که خود مختاری جسمی افراد مخدوش شود یا هنگامی که کیفیت روال مند زندگی روزانه به شدت پریشان گردد (گیدنز، ۲۰۰۵).

هرروزه با امواجی از اخبار و حوادث مرتبط با ناامنی مواجه می شویم. اکثر روزنامه ها یک صفحه را به این گونه حوادث آن هم با تصویر و با توضیحات مفصل اختصاص می دهند، حتی برخی مجلات فقط به این گونه حوادث می پردازند و جالب این که این صفحات، یکی

^۱. objective

^۲. subjective

از پر خواننده ترین صفحات روزنامه‌ها هستند. مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهند که یکی از متغیرهای مرتبط با امنیت، هویت اجتماعی است. بسیاری از جامعه‌شناسان و روان‌شناسان ضعف هویت اجتماعی و احساس بی‌هویتی را معادل بیگانگی و عدم احساس امنیت می‌دانند. هویت اجتماعی بالا در مردم موجب می‌شود تا آنان جرأت مقابله با جرائم علیه خود را پیدا کنند و با درک این توانمندی، احساس امنیت بیشتری داشته باشند (بیات، ۱۳۸۸).

در علوم اجتماعی مقوله‌ی هویت، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها و خصوصیات افراد و گروه‌های اجتماعی، از جایگاه خاصی برخوردار بوده و دیدگاه‌ها و نظریات مختلفی در مورد آن ارائه شده است. به اعتقاد تاجفل (۱۹۸۱) هویت اجتماعی به‌وسیله گروهی که به آن تعلق دارد، تعیین گردیده و تابعی از ویژگی‌های فرهنگی آن گروه است. جنکینز (۱۳۸۱) هویت اجتماعی را شیوه‌هایی می‌داند که به واسطه آن افراد و جماعت‌ها روابط اجتماعی خود را از افراد و جماعت‌های دیگر متمایز می‌سازند و حاصل آن برقراری روابط و پیوندهای هویتی و متمایز ساختن نظام‌مند نسبت‌های شباهت و تفاوت میان افراد و جماعت‌ها است. وی معتقد است «شباهت و تفاوت باهم اصول پویای هویت و کنه زندگی اجتماعی هستند» (جنکینز، ۲۰۰۵). از نظر وی، هویت جمعی ذاتی نیست، بلکه محصول توافق و عدم توافق است و می‌توان درباره آن به‌چون‌وچرا پرداخت.

امروزه صاحب نظران علوم انسانی از حدود مرزها و معیارهایی که افراد را از یکدیگر باز می‌شناساند، با عنوان هویت یاد می‌کنند. اینکه ما کیستیم؟ به چه کسی تعلق داریم؟ با چه کسانی همراه هستیم؟ از چه کسانی پرهیز می‌کنیم؟ با توجه به بحث هویت، امنیت اجتماعی را می‌توان توانایی حفظ هویت واحدهای اجتماعی تعریف کرد (نوبدینیا، ۱۳۸۵). آگاهی فرد از اینکه عضوی از یک گروه یا جامعه است، نخستین گام در تکوین هویت گروهی یا اجتماعی او به‌شمار می‌رود. بر این مبنا، جامعه‌ای که میان مردم آن و نیز میان نهادها و تأسیسات آن همبستگی و ارتباط لازم برای تداوم زندگی وجود داشته باشد، دارای هویت

اجتماعی خواهد بود (ربانی، ۱۳۸۱). با توجه به مباحث صاحب نظران در اهمیت و تعامل هویت اجتماعی شهروندان و احساس امنیت اجتماعی آنان، در این پژوهش، رابطه بین هویت اجتماعی و احساس امنیت در بین مردم را تشکیل می دهند مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع، هدف اساسی این پژوهش، مطالعه تأثیر متغیر هویت اجتماعی بر امنیت اجتماعی در جامعه آماری مورد مطالعه است.

این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- ۱- هویت فردی بر امنیت اجتماعی شهروندان چه تأثیری دارد؟
  - ۲- اعتماد بنیادین بر امنیت اجتماعی شهروندان چه تأثیری دارد؟
  - ۳- گسترده روابط اجتماعی بر امنیت اجتماعی شهروندان چه تأثیری دارد؟
  - ۴- آیا امنیت اجتماعی بر حسب جنسیت تفاوت معنی داری دارد؟
- نبوی و همکاران (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی و هویت قومی بر اساس امنیت اجتماعی به این نتیجه رسیدند که از مجموع عوامل مطرح شده، پایگاه اقتصادی- اجتماعی و هویت ملی تأثیر افزاینده و دو متغیر احساس محرومیت نسبی و احساس بی قدرتی، اثر کاهنده ای بر احساس امنیت اجتماعی افراد دارند. متغیر احساس بی قدرتی، به صورت مستقیم بر هویت قومی و به صورت معکوس بر هویت ملی افراد تأثیر گذار است. همچنین، متغیرهای هویت قومی و جنسیت، به ترتیب بر احساس امنیت جانی و احساس امنیت مالی افراد اثر گذارند.

مستوفی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه هویت اجتماعی با احساس امنیت در زنان شهر تهران به این نتیجه رسیدند که متغیرهای هویت فردی و اعتماد بنیادین، بیشترین اثرات را در متغیر وابسته یعنی احساس امنیت داشته اند و متغیر گسترده روابط اجتماعی به دلیل میزان همبستگی بسیار اندک، کمترین ارتباط را با احساس امنیت نشان دادند.

نیازی و فرشادفر (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان رابطه بین هویت اجتماعی و احساس امنیت زنان، مطالعه موردی زنان مناطق شمال (۱ و ۲) و جنوب (۱۹ و ۲۰) شهر تهران، یافته های

پژوهش رابطه معنی دار بین دو متغیر هویت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال تهران را نشان نمی دهد، لیکن در بین زنان مناطق جنوب تهران، همبستگی بین دو متغیر فوق مشاهده شده است. معنی داری رابطه دو متغیر فوق از طریق ضریب همبستگی پیرسون مورد بررسی و با توجه به نتایج آزمون ($r=0/335$) در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید گردیده است.

لطیفی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه‌ی هویت جمعی با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی و ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی، عمده‌ترین نتیجه تحقیق عبارت است از اینکه بین هویت جمعی (مرکب از سه بعد هویت قومی، هویت ملی، هویت جهان وطنی) و احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است. از میان ابعاد هویت جمعی، بین هویت ملی و احساس امنیت اجتماعی همبستگی مثبت و معناداری مشاهده شده است. همچنین بین هویت جهان وطنی و احساس امنیت اجتماعی همبستگی معکوس و معناداری مشاهده شده است، اما بین هویت قومی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری مشاهده نشده است.

مبانی نظری پژوهش

امنیت: تعاریف مختلفی از امنیت ارائه شده است که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود. لارونی مارتین امنیت را «تضمین رفاه آتی» تعریف کرده است (کوزر^۱، ۱۳۶۹). والتر: لیمن در بیان تعریف امنیت معتقد است که هر ملتی تا جایی دارای امنیت است که در صورت عدم توسل به جنگ مجبور به رها کردن ارزش‌های محوری نباشد و چنانچه در نهایت و لفرز «معرض چالش قرار گیرد بتواند با پیروزی در جنگ، آن‌ها را حفظ کند امنیت در معنای عینی آن یعنی فقدان تهدید»: در تعریف مفهوم امنیت این گونه می‌نویسد نسبت به ارزش‌های کسب شده و در معنای ذهنی یعنی فقدان هراس از اینکه ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار گیرد (کوزر^۲، ۱۳۶۹).

1. Kuzar

2. Kuzar

امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی توانایی جامعه برای حفظ هویت، منافع و ویژگی های اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدها و نیز توانایی ارتقای وضعیت اجتماعی به سمت ارزش ها و آرمان های جامعه است (میرزا حسینی، ۱۳۸۸).

هویت: هویت در عمل به معنی شناسایی و شناساندن است، یعنی انسان ها «خود» را در برابر دیگری شناسایی کرده و بر همین اساس خود را به دیگران نیز می شناسانند. بنابراین هویت به معنی «چه کسی بودن» از نیاز انسان به شناخته شدن و معرفی شدن به چیزی یا جایی نشأت می گیرد. ... هویت تعریفی است که فرد از خود و وجود خود می کند و به پرسش هایی چون «چیستم» و «چه می خواهم» پاسخ می دهد و از طریق هویت به ابعاد شخصیت خود، نوعی هماهنگی و انسجام نسبی می بخشد (موحد، ۱۳۹۲).

هویت اجتماعی: دورکیم^۱ (۱۳۶۹) معادل با واژه هویت اجتماعی به تعریف مفهوم وجدان جمعی پرداخته و آن را مجموعه باورها و احساسات مشترک در بین حد وسط اعضای یک جامعه تعریف می کند (حسینی، ۱۳۸۲). گراهام هویت اجتماعی را بر مبنای تفاوت های برون گروهی و شباهت های بین گروهی تعریف می کند.

مکتب کپنهاگ اصطلاحی است که بیل مک سوئینی^۲ بر آثار و نقطه نظرات باری بوزان^۳، الی ویور^۴، دوویدل^۵ و دیگران به کار برده است. این مکتب با توجه به اینکه کاملاً بر مطالعات امنیتی استوار گشته، جزء اولین رهیافت هایی است که در راستای پایه گذاری جایگاهی مستقل برای مطالعات امنیتی است. به عبارتی مکتب یادشده، مطالعات امنیتی را که از ویژگی های دوران جنگ سرد است از دایره تنگ نظامی خارج ساخته و به آن ابعاد مختلف بخشیده است.

^۱. Durkhiem

^۲. Bill Mc Sweeney

^۳. Barry Buzan

^۴. Ole Weaver

^۵. De(Wild)

نظریه پردازان این مکتب به ویژه باری بوزان در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» که به عنوان جامع ترین تحلیل نظری در مورد مفهوم امنیت در روابط بین الملل شناخته می شود، به بررسی علمی موضوع امنیت توجه زیادی کرده اند (ابراهیمی، ۱۳۸۸).

نگاهی به مبانی هستی شناسی مکتب کپنهاگ اهمیت مطالعه دولت و فرد در مسائل امنیت هستی شناسانه را روشن می سازد. از سویی دولت به عنوان یک ویژگی جمعی می تواند یک سطح تحلیل برای مطالعه امنیتی باشد، از سوی دیگر امنیت فردی نیز خود می تواند در نگرش فوق مطالعه شود، چراکه دیگر دولت تنها موضوع و میدان دار امنیت نیست و بر همین اساس است که بوزان برای نخستین بار اصطلاح امنیت اجتماعی را در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» به کار برده است. امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ ویژگی هایی اشاره دارد که بر اساس آن، افراد خود را به عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می کنند یا به عبارتی با جنبه هایی از زندگی فرد ارتباط پیدا می کند که هویت گروهی او را شکل می دهد (نبوی و همکاران، ۱۳۸۷).

نکته ای که به بخش دیگر نگاه هستی شناسانه این مکتب مربوط است، نگاهی است که به عینی بودن صرف امنیت معتقد نبوده و اعتقاد به دخیل بودن تصورات ذهنی در آن دارد. بوزان و ویور معتقدند که امنیت کاملاً برساخته تصور آدمیانی است که در اجتماع زندگی می کنند. آن‌ها همچنین عنصر هویت را وارد مطالعه خود می کنند و قائل به توزیع مادی قدرت نیستند و به مؤلفه های فرا مادی هم می اندیشند. از نظر آن‌ها دو واژه حاکمیت و هویت نقش مشترکی را در تعریف «تهدید وجودی» بازی می کنند. برای یک دولت، حاکمیت یک تعریف وجودی است چراکه اگر حاکمیت را از آن جدا کنیم دیگر دولت تعریف نمی شود و شبیه آن در مورد هویت است که اجتماع بدون هویت تعریف وجودی ندارد (ابراهیمی، ۱۳۸۸).

آن‌ها معتقدند هویت با روندها ساخته می شود و اینکه به طور عینی و کاملاً از پیش ساخته باشد را رد می کنند. هویت افراد در اجتماع مشخص می شوند، زیرا جوامع به تهدیدها

عکس‌العمل نشان می‌دهند یعنی هویت خویش را انتخاب و از آن دفاع می‌کنند. به عبارت دیگر، مکتب کپنهاگ با امنیت هستی‌شناسانه، هویت را در موقعیت‌های خاصی به عنوان یک موضوع امنیتی و به عنوان یک امر قابل تغییر انگاشته و نشان می‌دهد که هویت در اجتماع ساخته می‌شود (همان).

اهمیت مسئله هویت از دیدگاه نظریه پردازان مکتب کپنهاگ به حدی است که آیور نیومن در مقاله‌ای با عنوان (هویت و ظهور جنگ) با اشاره به مقاله الی ویور (۱۹۹۸) که مفهوم امنیتی شدن را وارد ادبیات امنیتی کرد، می‌نویسد اگر حاکمیت را از دولت و هویت را از اجتماع بگیریم، دیگر بقایی برای آنان متصور نیست (همان).

همچنین آنتونی گیدنز می‌گوید: هویت، منبع معنا برای کنشگران است. انسان با احساس عدم هویت، احساس عدم امنیت هم خواهد داشت. احساس امنیت برای آدمی به قدری ضرورت دارد که برای تأمین آن، چه بسا حاضر باشد به آزادی هم پشت پا بزند (گل محمدی، ۱۳۸۶).

بوزان و ویور همچنین معتقدند که ارتباطات انسانی و نقش هنجارها مهم و تأثیرگذار است. به عبارتی با توجه به مسئله هنجار است که هویت و امنیت رابطه‌ای دوسویه پیدا می‌کند. تقریباً تمامی اعضای مکتب کپنهاگ بر این عقیده‌اند که زبان، تاریخ، فرهنگ و حتی نژاد و مرزهای سیاسی در تعیین هویت و سپس امنیت اجتماعی و به تبع آن امنیت ملی مهم هستند. به این ترتیب می‌توان گفت تأکید بر ارزش‌ها، هنجارها هویت و امنیت اجتماعی از سوی اعضای مکتب کپنهاگ، واجد نوعی هستی‌شناسی سازه‌انگارانه است که برخلاف مکاتب مادی‌گرا، علاوه بر دولت به عنوان کنشگر اصلی، به سایر کنشگران نیز توجه دارند (گیدنز، ۲۰۰۵).

آنتونی گیدنز می‌گوید: هویت، منبع معنا برای کنشگران است. انسان با احساس عدم هویت، احساس عدم امنیت هم خواهد داشت. احساس امنیت برای آدمی به قدری ضرورت دارد که برای تأمین آن چه بسا حاضر باشد به آزادی هم پشت پا بزند (همان).

به تعبیر دیگر، تأکید بر مقوله هویت و دویبعدی نگری عینی و ذهنی امنیت در مکتب کپنهاگ، آنان را به سازه انگاران نزدیک ساخته است. بنابراین با توجه به فصل مشترک است، به بررسی بیشتر مقوله هویت «هویت» مکتب کپنهاگ و نظریه سازه انگاری که همان از دیدگاه سازه انگاری خواهیم پرداخت (همان).

روش پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام پژوهش، توصیفی - همبستگی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه افراد بالای ۱۸ سال شهر اردبیل می باشند. برای تعیین حجم نمونه نیز با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۸۴ نفر به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات میدانی با استفاده از پرسشنامه انجام شد. برای گردآوری اطلاعات از دو پرسشنامه استاندارد به شرح زیر با طیف لیکرت استفاده شده است:

هویت اجتماعی: بر اساس نظریه‌ی تاجفل^۱، هویت اجتماعی افراد به وسیله‌ی گروهی که به آن تعلق دارد تعیین می‌شود و این هویت تابعی که ویژگی‌های فرهنگی آن گروه است، مبتنی بر تفسیر درون گروه و برون گروه است که این پرسشنامه با ۲۵ سؤال با مقیاس فاصله‌ای سنجیده شده است (اسمیت و میشل^۲، ۱۹۹۳).

امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی نیز با استفاده از پرسشنامه استاندارد ۳۰ سؤالی که برگرفته از مبانی نظری موجود در مورد امنیت اجتماعی تهیه شده است و با مقیاس فاصله‌ای سنجیده شده است (ردادی، ۱۳۸۷).

برای تعیین اعتبار محتوایی، پرسشنامه به تعدادی از صاحب نظران و اساتید رشته حقوق و جامعه‌شناسی و علوم رفتاری داده شده و از آن‌ها در مورد سؤالات و ارزیابی فرضیه‌ها نظرخواهی گردید و روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت و پایایی پرسشنامه با ضریب

1. Tajfel

2. Smith and Michel

آلفای کرونباخ در این پژوهش برای متغیر وابسته و برای هریک از متغیرهای مستقل، محاسبه شد و آلفای همه آن‌ها بالاتر از ۰/۹۲ به دست آمد. در این پژوهش برای استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها از برنامه SPSS و آزمون‌های پارامتریک پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش:

جدول (۱) - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

گروه سنی	فراوانی	درصد
۱۹ تا ۲۹	۱۲۲	۳۱/۷۷
۳۰ تا ۳۹	۸۸	۲۲/۹۱
۴۰ تا ۴۹	۱۴۱	۳۶/۷۱
۵۰ تا ۵۹	۳۳	۸/۵۹
جمع	۳۸۴	۱۰۰

طبق نتایج جدول (۱) ۳۶/۷۱ درصد پاسخگویان با بیشترین فراوانی در گروه سنی ۴۰ تا ۴۹ ساله هستند و ۸/۵۹ درصد با کمترین فراوانی در گروه سنی ۵۰ تا ۵۹ ساله هستند.

جدول (۲) - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	فراوانی	درصد
شاغل	۲۲۸	۵۹/۳۷
غیر شاغل	۱۵۶	۴۰/۶۳
جمع	۳۸۴	۱۰۰

طبق نتایج جدول (۲) ۵۹/۳۷ درصد پاسخگویان شاغل هستند و ۴۰/۶۳ درصد نیز غیر شاغل هستند.

جدول (۳) - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت مهاجرت

وضعیت مهاجرت	فراوانی	درصد
از ابتدا شهرنشین بودند	۲۵۹	۶۷/۴۴

خانواده‌اش از روستا مهاجرت کرده‌اند	۱۲۵	۳۲/۵۵
جمع	۳۸۴	۱۰۰

طبق نتایج جدول (۳) ۶۷/۴۴ درصد پاسخگویان از ابتدا شهرنشین بوده‌اند و ۳۲/۵۵ درصد نیز خانواده‌اش از روستا مهاجرت کرده‌اند.

جدول (۴) - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت جنسیت

وضعیت جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۱۸۹	۴۹/۲۱
مرد	۱۹۵	۵۰/۷۸
جمع	۳۸۴	۱۰۰

طبق نتایج جدول (۴) ۴۹/۲۱ درصد پاسخگویان زن هستند و ۵۰/۷۸ درصد نیز مرد هستند.

جدول (۵) - میزان امنیت اجتماعی در بین زنان و مردان شهر اردبیل

مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
امنیت اجتماعی	۱۸۹	۴/۷۵	۱/۸۵	۱	۵
زن	۱۹۵	۱/۸۸	۴/۱۹	۱	۵

به منظور تعیین میزان امنیت اجتماعی در بین زنان و مردان شهر اردبیل از آمار توصیفی مثل میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر استفاده شد. همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود در این مؤلفه مردان با کسب میانگین ۴/۷۵ امتیاز از ۵ امتیاز ممکن نسبت به مؤلفه زن دارای امتیاز بالاتری هستند و حداقل نمره امنیت اجتماعی در مردان ۱ و در زنان برابر ۱ است.

جدول (۶) - همبستگی پیرسون بین امنیت اجتماعی و ابعاد هویت اجتماعی

مغیربیش‌بین	هویت فردی	اعتماد بنیادین	گسترده روابط اجتماعی
-------------	-----------	----------------	----------------------

متغیر ملاک					
ضرب	سطح	ضرب	سطح	ضرب	سطح
امنیت اجتماعی	همبستگی	معنی داری	همبستگی	معنی داری	همبستگی
۰/۷۴۷	۰/۰۰۰	۰/۳۶۱	۰/۰۰۹	۰/۴۰۴	۰/۰۰۰

به منظور بررسی رابطه بین ابعاد هویت اجتماعی و امنیت اجتماعی شهروندان شهر اردبیل از روش آماری همبستگی پیرسون استفاده شد. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول ۶ می توان نتیجه گرفت که فرض H_0 رد و فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه بین ابعاد هویت اجتماعی (هویت فردی، اعتماد بنیادین و گسترده روابط اجتماعی) و امنیت اجتماعی تأیید می شود، چون ضریب همبستگی به دست آمده برای رابطه این مؤلفه ها برابر با به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۳۶ و ۰/۴۰ است و در سطح زیر ۰/۰۵ قرار دارد که نشان دهنده رابطه مثبت و قوی بین این مؤلفه ها با امنیت اجتماعی است.

جدول (۷) - ضرایب مسیرهای رگرسیونی و آزمون معناداری ضرایب بین ابعاد هویت اجتماعی و امنیت اجتماعی

Sig.	T	ضریب استاندارد Beta	ضرایب غیراستاندارد		مؤلفه ها
			انحراف معیار	B	
۰.۰۰۰	۱۴.۱۶۹		۰.۲۲۸	۲.۱۱۸	مقدار ثابت
۰.۰۰۴	۲.۳۰۱	۰.۳۴۲	۰.۰۵۳	۰.۱۱۶	هویت فردی
۰.۰۰۷	۱.۲۹۹	۰.۲۷۸	۰.۰۶۸	۰.۱۸۸	اعتماد بنیادین
۰.۰۰۰	۱.۴۹۸	۰.۲۴۴	۰.۰۳۶	۰.۱۵۴	گسترده روابط اجتماعی

برای تعیین تأثیر هر یک از متغیرهای هویت فردی، اعتماد بنیادین و گسترده روابط اجتماعی به عنوان متغیر پیش بین و میزان امنیت اجتماعی به عنوان متغیر ملاک، با تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش ورود تحلیل شدند. همان طور که در جدول شماره (۷) مشاهده می شود میزان P مشاهده شده در همه متغیرها معنی دار است و نتایج نشان می دهد

که متغیر هویت فردی ($BETA=0/34$)، اعتماد بنیادین ($BETA=0/27$) و گسترده روابط اجتماعی ($BETA=0/24$) متغیر امنیت اجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند که متغیر هویت فردی با بتای $0/34$ بیشتر از همه قرار دارد.

نتیجه‌گیری:

امنیت، مقوله‌ای اساسی در هر نظام اجتماعی است و کشورها اولویت اول خود را به برقراری امنیت در جامعه اختصاص می‌دهند. به عقیده بسیاری از کارشناسان، وجود امنیت در یک جامعه به همان اندازه مهم است که احساس امنیت و چه‌بسا احساس امنیت، مهم‌تر از وجود امنیت است؛ چراکه واکنش‌های فرد در جامعه، بستگی به میزان دریافت و ادراک او از امنیت دارد. بی‌تردید از عوامل مؤثر در امنیت پایدار یک ملت و کشور، احساس سربلندی و افتخار به فرهنگ و هویت ملی است. اگر در جوامع احساس هویت وجود نداشته باشد، نگاه آن‌ها به هویت‌های عاریه‌ای خواهد بود. از میان هویت‌های عاریه‌ای هم آن هویتی می‌تواند جایگزین هویت افراد شود که ارزش‌ها و هنجارهای قوی‌تری نسبت به سایر هویت‌ها داشته باشد. بدیهی است لیبرالیسم با تبلیغات گسترده غرب و روند جهانی‌سازی به‌عنوان هویتی ایدئولوژیک و القاء این نکته که ارزش‌های لیبرالیستی منجر به سعادت جامعه بشری خواهد بود، سعی در تسخیر جهان داشته و خواهد داشت رنگ و لعابی که به ارزش‌های غربی داده شده از یک‌سو و آسیب‌پذیری برخی از هنجارهای جامعه ما از سوی دیگر، زمینه را برای پذیرش هویتی جدید مهیا می‌نماید. اگر در گذشته جایگزینی‌های هویتی به میزان نازل و مثلاً با شیوه‌هایی نظیر آموزش زبان انگلیسی و ترویج افکار و ارزش‌های غربی در آموزشگاه‌های زبان انجام می‌گرفت اما اکنون و به مدد شبکه‌های ارتباطی این مهم از طریق شبکه‌های مختلف نظیر ماهواره، اینترنت، نشریات و حتی رسانه‌های داخلی به‌صورت آگاهانه و ناآگاهانه پیگیری می‌شود. آنچه مسلم است، تزلزل هویتی و برساخته شدن هویت جدید با ملاک و معیارهای غیر ارزشی و غرب‌گرایانه، تهدیدی برای امنیت اجتماعی و به‌تبع آن امنیت ملی خواهد داشت.

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر هویت اجتماعی بر امنیت اجتماعی در شهر اردبیل بود. با توجه به نتایج ارائه شده بین ابعاد هویت اجتماعی (هویت فردی، اعتماد بنیادین و گسترده روابط اجتماعی) و امنیت اجتماعی تأیید می‌شود، چون ضریب همبستگی به دست آمده برای رابطه این مؤلفه‌ها برابر با به ترتیب $0/74$ ، $0/36$ و $0/40$ است و در سطح زیر $0/05$ قرار دارد که نشان‌دهنده رابطه مثبت و قوی بین این مؤلفه‌ها با امنیت اجتماعی است. برای تعیین تأثیر هر یک از متغیرهای هویت فردی، اعتماد بنیادین و گسترده روابط اجتماعی به عنوان متغیر پیش‌بین و میزان امنیت اجتماعی به عنوان متغیر ملاک، با تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش ورود تحلیل شدند. همان‌طور که در جدول شماره (۷) مشاهده می‌شود میزان P مشاهده شده در همه متغیرها معنی‌دار است و نتایج نشان می‌دهد که متغیر هویت فردی ($BETA= 0/34$)، اعتماد بنیادین ($BETA= 0/27$) و گسترده روابط اجتماعی ($0/24$) $BETA= 0/34$) متغیر امنیت اجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند که متغیر هویت فردی با بتای $0/34$ بیشتر از همه قرار دارد. بنا به نتایج به دست آمده پیشنهادهاى زیر ارائه می‌گردد:

۱. هر چه اعتماد اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد، احساس امنیت نیز ارتقا خواهد یافت. در این زمینه، برای بسترسازی برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت، معماران بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده، از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند.
۲. برقراری روابط باثبات و نزدیک میان مردم بر اساس صداقت و دوستی در درون ساختارهای اجتماعی که موجب خوش‌نامی افراد خواهد شد و موجب تقویت امنیت اجتماعی خواهد گردید.
۳. افزایش مشارکت اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود. از این رو، برای ارتقای مشارکت اجتماعی و به تبع آن افزایش احساس امنیت اجتماعی، مهندسان فرهنگی و برنامه ریزان اجتماعی با زمینه‌سازی برای افزایش مشارکت در بین مردم در مناسبت‌ها (جشن‌های گل‌ریزان، کمک به مستمندان در اعیاد اسلامی، استفاده از

کمک‌های مردمی در حل مشکلات و معضلات موجود در شهر توسط نهادهای مربوطه و ... و موقعیت‌های مختلف و به صحنه کشیدن مردم برای کارهای جمعی و عمومی می‌توانند گام مؤثری در این زمینه بردارند.

۴. توزیع مناسب فرصت در ابعاد مختلف با در نظر گرفتن شایسته‌سالاری و بدون توجه به قوم و قشر خاص در سازمان و حتی در سطح کشور.

۵. عدالت اجتماعی و قانون‌گرایی در حد مقدور در جامعه نهادینه‌شده، نسبت به رفع محرومیت و بیکاری، به‌ویژه در طبقات پایین، گام‌های ملموسی برداشته شود.

فهرست منابع:

- ابراهیمی، نبی‌الله (۱۳۸۸)، تأملی بر مبانی و فرهنگ مکتب کپنهاگ، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و یکم، شماره ۲.
- اسمعیلی، عطا (۱۳۸۹)، «بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی زنان»، مجله علمی-پژوهشی، سال سوم، شماره ۱۶، صص ۵۳-۱۰۲.
- بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۸)، سنجش «عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان»، مجله علمی پژوهشی زن در توسعه و سیاست، شماره ۲۱ صص ۴۹-۶۸.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی احساس امنیت، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- جنکینز، ریچارد (۲۰۰۵)، هویت اجتماعی. (تورج یاراحمدی، مترجم)، تهران: نشر و پژوهش شیرازه.
- ربانی، جعفر (۱۳۸۱)، هویت ملی، تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ردادی، محسن (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پرتال جامعه علوم انسانی.
- کوزر، لویس (۱۳۶۹)، زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی (محسن ثلاثی، مترجم)، تهران: انتشارات علمی.
- گل محمدی، احمد (۱۳۸۶)، جهانی‌شدن، فرهنگ، هویت، چاپ دوم، تهران: انتشارات مطبوعات.
- گیدنز، آنتونی (۲۰۰۵)، تجدد و تشخص (ناصر موفقیان، مترجم)، تهران: انتشارات نی.
- لطیفی، غلامرضا (۱۳۹۱)، بررسی رابطه‌ی هویت جمعی با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی و ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبایی، پایان‌نامه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی، کارشناسی ارشد.

- مستوفی، اکرم (۱۳۹۲)، بررسی رابطه هویت اجتماعی با احساس امنیت در زنان شهر تهران، فصلنامه علمی ترویجی پلیس زن، دوره ۷، شماره ۱۹، صص ۵۵-۷۷.
- موحد، رحمت (۱۳۹۲)، «مطالعه عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان»، مجله علمی پژوهشی زن و جامعه، شماره ۲.
- میرزا حسینی، حسن (۱۳۸۸)، «بررسی میزان امنیت بانوان قم»، پژوهش‌نامه استان قم، شماره ۵، صص ۲۳۵-۲۷۲.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین زاده، علی حسین؛ حسینی، هاجر (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی و هویت قومی بر اساس امنیت اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۱، صص ۶۶-۱۰۲.
- نوبادینا، منیژه (۱۳۸۵)، گفتمانی پیرامون امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا، شماره چهارم و پنجم، صص ۴۲-۱۵۲.
- نیازی، محسن؛ فرشادفر، یاسمن (۱۳۹۱)، رابطه بین هویت اجتماعی و احساس امنیت زنان مطالعه موردی زنان مناطق شمال (۱ و ۲) و جنوب (۱۹ و ۲۰) شهر تهران، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی ایران، دوره ۲، شماره ۷، صص ۶۱-۷۸.
- هابز، توماس (۱۳۸۷)، لویاتان، ترجمه حسین بشیریه. تهران: انتشارات نی، چاپ پنجم.
- Graham, B. (1998). *Modern Europe: Place, culture and Identity*. New York: Oxford University Press
- Jenkins, R. (2005). *Social Identity*, London: Routledge
- Smith, Peter B & Bond Michel, H. (1993), "Social Psychology across Centuries", London: Oxford University Press